

УДК 101+378.14

Ющенко Ю.П.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м.Полтава

У статті розглядаються аргументи стосовно необхідності вивчення філософії у вищих медичних навчальних закладах у контексті загального значення цієї науки для становлення майбутнього лікаря. Особливу увагу автор приділяє проблемам позитивної мотивації студентів до вивчення даної дисципліни, а також питанням змісту цієї дисципліни, структури і спрямованості навчального матеріалу, який викладається у вищому медичному навчальному закладі

Ключові слова: філософія, медицина, навчальна дисципліна, вищий навчальний заклад, викладання, лікар

За останнє десятиліття у засобах масової інформації, науковій літературі з питань педагогіки вищої школи досить активно обговорюються проблеми реформування вищої освіти України, забезпечення її входження до Європейського освітнього простору, підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних кадрів тощо. І це не дивно, адже проблеми освіти завжди були пріоритетними в усьому світі, «проблема якості освіти поступово утверджується як головний критерій порівняння ефективності, ширше - життєздатності не тільки освітніх, але й соціальних систем» [2]. У соціальному вимірі освіта стає домінуючою підсистемою суспільства, яка: визначає рівень і якість розвитку економіки та праці; виступає стратегічним ресурсом функціонування державних і політичних структур; є фундаментальною засадою соціалізації особистості [1]. Сучасне українське суспільство потребує висококваліфікованих, професійно підготовлених та конкурентоспроможних фахівців у різних сферах життєдіяльності, не залишається осторонь і медицина. Стан, перспективи і тенденції розвитку вищої освіти в сучасному світі висвітлюються у працях В.Андрущенка, Л.Горбунової, І.Зязюна, Н.Кочубей, С.Клепка, М.Голованова, Я.Болюбаша, В.Журавського, В.Лугового, С.Ніколаєнка, М.Степка, О.Ляшенка, М.Михальченка, С.Сисоєвої та ін. Теоретичні проблеми підготовки майбутніх фахівців у галузі медицини розробляються у працях І.Булаха, О.Волосовця, Ю.Вороненка, В.Передерія, В.Москаленка, Л.Пирога та ін.

Викладачі вищих медичних навчальних закладів сьогодні активно впроваджують нові педагогічні технології для підготовки майбутніх лікарів, спрямовані на формування гармонійно та всебічно розвинутої особистості, зростання творчої активності й самостійності. Мова йде про розробку нових концепцій навчання, орієнтованих на інтелектуальний та високоморальний розвиток майбутнього лікаря, формування його позитивних якостей, гідного рівня професійної культури, полікультурної компетентності, здатностей до самонавчання і мобільності у професійному відношенні. Важлива роль у цьому складному процесі належить соціально-гуманітарній підготовці студентів як складовій їх професійної освіти, де особливе значення віді-

грає опанування студентами навчальної дисципліни «Філософія». Упродовж останнього десятиліття обговорюється статус філософії в Україні, її значення у підготовці висококваліфікованих кадрів. Питання викладання філософії у вищій школі висвітлено у дослідженнях І.Бичка, В.Рижка, А.Лоя, Т.Ящук, В.Ратнікова та ін.

У своїй праці ми мали на меті проаналізувати деякі особливості викладання філософії у вищому медичному навчальному закладі, з'ясувати доцільність вивчення вказаної дисципліни майбутніми лікарями, окреслити ефективні шляхи формування мотивації вивчення філософії студентами-медиками. Як показує досвід, ці проблеми є досить актуальними, оскільки вже стереотипно роль філософії у непрофільному навчальному закладі зводиться до мінімуму, філософія сприймається студентами та викладачами професійно-орієнтованих кафедр як щось непотрібне, другорядне, зайве.

Сьогодні перед вищою медичною школою стоїть завдання формування лікарів нового типу, які поєднують професійні знання, фахову компетентність з активною громадянською позицією. Тут варто наголосити, що саме філософія впливає на формування світогляду, життєвих орієнтирів молоді, розвиває вміння адаптуватися до нових інформаційних, технологічних парадигм, є чинником формування внутрішньої свободи особистості.

На превеликий жаль, значна кількість студентів відмовляються це розуміти. І на перших заняттях з філософії неодноразово доводиться чути: навіщо нам філософія, якщо ми прийшли здобувати професію лікаря; чому ми маємо витрачати час, так необхідний для опанування профільними дисциплінами.

Чи зміниться ставлення студента до філософії? По-перше, це залежить від рівня викладання навчальної дисципліни викладачем, від об'єму його знань і фахової майстерності. Завдання викладача - переконати студента у важливості філософії. Саме викладач має показати, наскільки потрібна філософія студентів-медиків, як нею користуватися, довести, що вона є не лише знанням про світ, а й підґрунтям для самовизначення людини. Отримуючи вищу освіту, людина не може залишитись морально неграмотною. Знайомство студентів з філософією

сприяє їх залученню до загальнолюдської культури, до найбільш важливих результатів її розвитку.

І як не згадати погляди Е.Ільєнкова. У своїй праці «Учитесь мыслить смолоду» він зазначає: «...філософія і при тому найбільш серйозна і глибока, вповні може знайти собі місце саме в ряді природних радощів реального життя і стати такою ж невід'ємною потребою для розуму, якою є спорт, фізична культура для молодого, повного сил тіла... Потреба зайняти розум, потреба думати, мислити, розуміти те, що бачиш... Навряд чи приходить доводити, що розум не розкіш, а гігієна. Гігієна духовного здоров'я, такого ж необхідного для життя, як і здоров'я фізичне» [4]. Тому, на нашу думку, важливе завдання викладача – навчити студентів мислити, дискутувати, доводити свою точку зору.

Враховуючи статус майбутньої професії студентів вищого медичного навчального закладу, ми зазначимо, що ідеї поєднання філософського і медичного знання заради досягнення таємниці людського життя і феномену самої людини мають давню історію. Відомий давньогрецький лікар, реформатор античної медицини Гіппократ стверджував, що «лікар-філософ подібний Богові... та й небагато, насправді, різниці між мудрістю і медициною і все, що шукається для мудрості, все це є і в медицині» [3]. Мудрі люди завжди відчували, що справа лікаря входить тоненькими нитками в дуже глибокі сфери буття і, обрізавши їх, ми втратимо саме лікарське мистецтво [8].

Чи може сучасний лікар, ізолювати себе від навколишнього світу, природи, суспільства, що розвивається за об'єктивними законами? Чи зможе лікар, не знаючи цих законів, орієнтуватися у могутньому комплексі знань, що безпосередньо пов'язані з його професією?

Сучасні проблеми, пов'язані з теоретизацією медицини, питання етичного характеру зумовлюють неабиякий інтерес філософів до медицини [5, 9, 10]. І беззаперечно, медицина як наука не може існувати поза філософією. Як зазначав відомий російський мислитель другої половини XIX століття П.Лавров, «... без філософії наука – збірка фактів, мистецтво – питання техніки; життя – механізм» [6].

З'ясовуючи особливості вивчення філософії студентами медичного навчального закладу, заслуговує на увагу ще один аспект - зміст дисципліни, структура і спрямованість матеріалу, що викладається у вищій медичній школі. Цілком поділяємо думку доктора філософських наук, професора А.Лоя, що «трансформація філософської освіти торкається загальних курсів і всієї системи викладання філософських дисциплін, як для майбутніх фахівців, так і для нефілософів. Для останніх не варто обмежуватись загальними курсами, а залежно від фаху пропонувати філософію права, філософію економіки, філософію мови і т.ін.» [7]. На жаль, сьогодні ми можемо констатувати різке скорочення годинного фонду

для викладання філософії, що досить негативно впливає на якість навчального процесу. Окрім того виникає питання щодо відсоткового співвідношення тем. Майже 50 відсотків академічного курсу відводиться на вивчення історії розвитку філософії (де питання взаємозв'язку філософії і медицини в історичному контексті розглядаються лише у вигляді реферативного матеріалу), а на решту відсотків – онтологія, гносеологія, філософська антропологія, філософія культури та філософія релігії. І залежить вже від викладача, чи матиме він бажання та час при розгляді загальнофілософських тем приділяти увагу філософським проблемам медицини, бо як показує досвід, це необхідна умова позитивної співпраці викладача й студента вищої медичної школи.

Студенти повинні отримати знання про те, як розглядаються в контексті філософії уже відомі їм проблеми медицини. Курс філософії у медичному вищому навчальному закладі має акцентувати увагу саме на аналізі основних проблем медицини, зокрема, питаннях гносеологічного (специфіки теоретичних знань у медицині, методології науково-медичного пізнання, діагностики як специфічного виду пізнавальної діяльності тощо), онтологічного (буття людини у медицині, психосоматика, хрономедицина тощо), аксіологічного (ціннісний потенціал медицини, життя та здоров'я як одна з найбільших цінностей тощо) та біоетичного характеру (проблеми медичної етики, деонтології).

Саме так філософія здатна пред'явити докази, які б засвідчили її доцільність існувати у вищій медичній школі, і викликати інтерес у студентської аудиторії та ініціювати позитивну мотивацію до її вивчення, вплинути на формування та розширення глибоких інтересів студентів-медиків до даної галузі знання.

Цілком слушно зазначає А.Лой, що «ядро зусиль викладацьких кадрів повинне бути зосередженим на випрацюванні філософських курсів, які б прагматично враховували б потреби фаху» [7].

Таким чином, ми переконані, що сьогодні постанала необхідність переосмислення призначення і функцій філософського знання у вищому медичному навчальному закладі. Це вимагає відмови від деяких стереотипів та пошуку більш досконалих методичних форм організації навчального процесу.

Ми потребуємо професійно підготовлених лікарів, які матимуть інтелектуально розвинутий світогляд, відповідний рівень творчого потенціалу, володітимуть здатністю самостійно приймати рішення в предметно-практичній і духовно-теоретичній сферах. Саме такі запити може задовольнити філософія. Вона надає можливість всебічного розвитку особистості, дає змогу розвинути клінічне мислення студентів, допомагає розумінню сутності медицини, її місця та ролі в житті суспільства, наділяє здатністю цілісно усвідомлювати навколишній світ як сукупність взаємопов'язаних процесів.

Література

1. Білоус О. Глобалізація розвитку і соціальна безпека / О.Білоус, Н.Маслова-Лисичкіна // Віче. – 2001. – № 5. – С. 22-44.
2. Вікторов В.Г. Регулювання якості освіти як філософсько-освітня проблема : автореф.дис. на здобуття наук.ступеня докт.філос.наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / В. Вікторов. – К., 2006. – 30 с.
3. Гиппократ. Избранные книги / Гиппократ. – М.-Л. : Государственное издательство биологической и медицинской литературы, 1936. – 736 с.
4. Ильенков Э.В. Учитесь мыслить смолоду / Э. Ильенков. – М., 1977 – 43 с.
5. Кулініченко В.Л. Філософсько-методологічний аналіз процесу зміни парадигм у сучасній медицині та охороні здоров'я [Текст] : дис... д-ра філос. наук : 09.00.09 / В.Кулініченко. – К., 2002. – 366 с.
6. Лавров Л. Три беседы о современном значении философии // Философия и социология. – М., 1965. – Т.1. – С. 513-518, 571-572
7. Лой А. Трансформація філософської освіти в контексті соціальних змін / А. Лой // Філософія освіти. – 2005. – № 1. – С 167-172.
8. Моисеев В.И. Медицина и философия: нужны ли они друг другу / В. Моисеев // Трудный пациент: журнал для врачей. – 2007. – № 3. – Т.5. – С. 58-60.
9. Попов М.В. Сучасна наукова картина світу та методологічні проблеми розвитку теоретичної медицини / М.Попов // Практична філософія. – №1. – 2000. – С.141-148.
10. Черкасов С.В. Теорія пізнання і лікарська діагностика / С.Черкасов. – К.-Полтава, 1999. – 230 с.

Реферат

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЛОСОФИИ В ВЫСШЕМ МЕДИЦИНСКОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Ющенко Ю.П.

Ключевые слова: философия, медицина, учебная дисциплина, высшее учебное заведение, преподавание, врач.

В статье рассматриваются аргументы касательно необходимости изучения философии в высших медицинских учебных заведениях в контексте общего значения этой науки для становления будущего врача. Особое внимание автор уделяет проблемам формирования положительной мотивации у студентов к изучению данной дисциплины, а также вопросам содержания этой дисциплины, структуры и направленности учебного материала, преподаваемого в высшем медицинском учебном заведении.

Summary

SOME ASPECTS OF PHILOSOPHY TEACHING IN HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Yushchenko Yu.P.

Key-words: philosophy, medicine, academic discipline, higher educational establishment, teaching, doctor.

Some arguments concerning the importance in studying philosophy at the higher medical educational establishments in the context of the general significance of this science for future doctors have been considered in the article. The author pays special attention to the problems of positive motivation in students to study this science as well as to the issues on the content of this discipline course, the structure and orientation of the course material at the higher medical educational establishments.